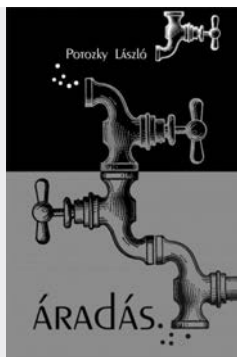

„A regénykönyv segít az időt pergetni” – hangzik el Karola grófnő szájából. A *Kossuthkifli* pedig az idő „visszapergetésének” módszerével mutat rá annak voltaképpen változatlanságára. Fehér Béla regénye nem dorgál, nem ítélezik, végképp nem fröcsög. Helyette mellénk kuporodik és mesél nekünk. Főleg magunkról. Ha kifogyott a történetből, ölelésre tárja karját, és bátorítón ránk mosolyog. Szóval a *Kossuthkifli* olyan, mint az alakját formázó ajakgörbület: víg kedélyű, jóízű és finom.

Potozky László

Áradás

Erdélyi Híradó Kiadó
– Előretolt Helyőrség
Szépirodalmi Páholy
Kolozsvár, 2011

Falvai Máttyás

A SZÁMKIVETETTEK HANGJA

Potozky László első könyve, az *Áradás* című novelláskötet kétségkívül erős prózaírói kezdés. Esetében nem pusztán kritikaírói frázis, ha a kiindulópontot a „fiatal kora ellenére” kezdetű fordulat jelenti. Komoly szerkesztői munkáról tanúskodik egyrészt a szelekció szigorúsága, másrészt a kötetkompozíció és a nagy gonddal megformált szövegiség. Az 1988-as, csíkszeredai születésű szerző szépen megmunkált, klasszikus, kimondottan novellisztikus felfogású elbeszélésekkel jelentkezett. A novella műfaji határait kitöltő, lehetőségeit messzemenőkéig kihasználó, veretes történetek ezek. Az írások jól szerkesztettségét igényes nyelvhasználat erősíti, melyet izgalmas tájszavak, szokatlan ízek is fűszereznek. Különös módon éppen jól formáltsága, kerekégre törekvése,

szabálykövetése teszi kissé anakronisztikus hatásúvá novelláit. Olyan érzésünk van, mintha a szerző az utóbbi negyven év irodalmáról tudomást sem venne. Ez természetesen korántsem baj, de ilyen tekintetben mindenképpen kiválik a kortárs fiatal prózaírói tendenciákból. Olvasmányosságához hozzájárul az is, hogy következetesen nagy fontosságot tulajdonít a történet erejének, a kidolgozott karakterábrázolásnak, a feszes dramaturgiának, a feszültség- és hatáskeltés igényének, és gyakorta szolgál megindító katarzissal is. Sokszor nyersességében rejlik szövegeinek ereje. Brutális konfrontációk, drámai helyzetek és hangsúlyosan érzéki ábrázolásmód jellemzi, a szó nem erotikus értelmében. És ha mindez nem lenne elég, külön érelyként kell kiemelnünk, hogy írói világa, stílusa és nyelve a kötetben belül egységes hatást mutat, amiben tapasztalható némi koravén érettség. Összefoglalva tehát: az *Áradás* magasan meghaladja az átlagos első kötetek színvonalát.

Van azonban egy pont, ahol mégiscsak tetten érhető a szövegek, még inkább az írói attitűd kiforratlansága. Potozky minden írásában túlságosan is biztosra akar menni, mintha nem bízna az olvasóban, vagy nem bízna kellőképpen szövegeinek hatásosságában, nem bízna abban a felismerésben, hogy az egyszerűség is erő. Novelláiban kimondottan markáns a szocio-vonal, leggyakoribb hősei a számkivetettek, a lecsúszottak, a nyomorultak, a háborútól sanyargatottak, a periférián élők. Fejlett empátiája nemcsak nagyszerű emberi tulajdonság, hanem egyben elengedhetetlen prózaírói erény is, különösen, ha kisrealista szerzőről beszélünk. De a szélsőséges novellatárgyak iránti vonzalmából egyszersmind az is kiderül az olvasó számára, hogy Potozky nem elégszik meg az akár csak közepes súlyú témákkal. Valahol mindig sokkolni, konfrontálódni akar, tükröt tartani, akár túlzó vehemenciával is. Tökéletes példák erre háborús témájú novellái (*Elkészt virágok, Csáládtérápia, Vendégszeretet, Galambok öre*). Olyan szélsőséges tárgykört dolgoz fel ezekben az írásokban, amelyről közvetlen tapasztalata életkorából és lakhelyéből adódóan nem lehet, ezért – bár elvileg akár működhethetnének is – végig papírízűek maradnak a szövegek, mintha csak olvasmányélmények kreatív továbbgondolásai lennének. Fantáziájára (mely kétségkívül igen gazdag) és beleérző-képességére hagyatkozik ahelyett, hogy saját valós tapasztalataiból indulna ki, hogy átél és ezáltal átélhetővé tett mozzanatokból építkezne. Lehet azzal vitatkozni, hogy érdemes-e firtatni a szerző életkorát, és hogy ténylegesen átélhetett-e háborús helyzetet, a referencialitás elvárásait mellőző olvasat ellen dolgozik azonban, hogy a hátsó borítón szerepel Potozky László

fényképe és születési dátuma. Mindent egybevetve okosan kikerekített történetekről van szó, a fent részletezett okokból azonban ezek megmaradnak a stílusgyakorlat szintjén.

Nemcsak a háborús tematikájú műveknél érhető tetten a súlyos témák iránti fogékonyság. Potozky novellái olyan ügyeket érintenek, mint a mélyszegénység, a prostitúció, a fizikai agresszió, az alkoholbetegség, a droghasználat, a diktatúrák lélektana vagy éppen a pedofília. Mindehhez hozzájárul a formai megvalósításban is egyfajta biztonsági játék. Elsősorban a téma ledöbbsentő tragikumára bízta a hatáskeltést, de a fentiekben pozitívumként is leírt gondos szerkesztettség, klasszikusoktól eltanult szabályszerűség is azt szolgálja, hogy úgy vezesse olvasóját, hogy mindenképpen célba találjanak nála szerzői intenciói. Emiatt gyakran fordul elő, hogy fordulatai túlzottan adekvátnak tűnnek. Nem tudjuk elhessegetni az érzést, hogy egyes mondatait így vagy kicsit másképp, de már hallottuk valahol. Persze Potozky van annyira eredeti, hogy sose tudjuk megmondani, hogy hol, mindenesetre még nem tisztultak ki prózájából teljesen és végérvényesen bizonyos (nehezen beazonosítható, de érzékelhetően jelenlévő) reminiszenciák.

A *Tea keddre* című nyitó novella, a tárcaszerű futamként is felfogható *Jelenetek téli erdőbe* és a *Tájkép táj nélkül* három kis etűdje (mintha egy-egy Bodor-tárca felütései lennének) azok közé a novellák közé tartoznak, amelyek nem vállalnak nagyot, de éppen ezért finomságukkal, visszafogottságukkal érnek célba. A címadó *Áradás*, illetve a *Hulló lapok közt az ember* a karkai szorongást, a mrozeki és örkényi groteszket, sőt akár a különös cortazári világlátást is eszünkbe juttathatja. A *Halálöszön* című darabban és a *Szomszédok*ban újfent nehéz témákkal és kissé eltúlzott végkifejlettel találkozunk, amit ráadásul a *Szomszédok* esetében némi didaxis is terhel, leegyszerűsítő módon ábrázolva a droghasználat kérdéskörét és megfejlve egy lélektanilag talán nem eléggé alátámasztott befejezéssel.

Sokszor azonban a kemény szocio-témákat sikerül helyzetbe hoznia Potozkyknak. Az *Aluljáró* például megint csak kíméletlen mélységbe kalauzol el bennünket: egy vidékről városba költözött fiatal anyáról szól, aki egy nyilvános vécé alkalmazottjából a leghitványabb férfiak szexuális játékszerévé lesz, végül a jobb élet reményében eladni kényszerül kisebbik gyermekét. Kivételesen ihletett írásról van szó, ugyanis lépésről lépésre, valódi empátiával jeleníti meg a lecsúszás lépéseit és pszichológiáját, s olyan ösztönökre hat, amelyek mindannyiunkban megvannak, ezért tudunk kapcsolódni az olvasottakhoz, még ha a szo-

cióhorror ilyen mélységeibe soha nem is nyílt alkalmunk belélni. A *Vasárnapi körút* pengeélen táncol a közhelyesség és a megkapóság között, de mivel Potozky mindvégig tüpontos megfigyelésekkel operál és szerencsére nem sokkolni akar (mint például a *Szomszédok* esetében), sokkal átélhetőbbé válik a tragikum. Nem tudunk nem Háy János *A gyerekére* gondolni, bár elsősorban a téma és a novella világlátása, mintsem stílári szemponatok miatt. Az *Apu szeme fénye* esetében az elképesztő, de valahogy mégis hihető abszurditás a titkos összetevő, amitől működni kezd a szöveg, a *Kigyomláni a jégvirágot* főszereplője pedig akár Petri *Hogy elérjek a napsütötte sávig* című versének szereplője is lehetne.

A kötet kétségkívül legerősebb blokkja három egymást követő novellából áll: *Drót a pofán*, *Hús(víz)*, *avagy egy kényszerbőjt története* és *A kutyaféjű ember*. A falusi környezetbe helyezett történetek sokat árulnak el a szegénységről, a szorongó gyermeki lélekről, a gyermekre lefelédő (hol valós, hol a fantázia szülte) fenyegetésekről. Durva, részvétlen közeget ismertetnek meg velünk ezek az elbeszélések, ahol kevéssé, keveset szóló, a gyermeki lélekkel szemben igen kevés megértést tanúsító felnőttek és ehhez a világhoz hozzáadett, de érzékenységüket még őrző fiúk élnek mindennapjaikat a felszínen maradásért vívott heroikus küzdelem közepette. A szóban forgó darabokban Potozkyknak sikerül olyan lélektani mélyrétegeket megmozgatnia, amelyek valódi megindulást váltanak ki olvasójukból. Mélységesen emberi történetek ezek, amelyek során szabályszerűen összeszorul az olvasó szíve. A túlzásoktól ezúttal teljesen távol tartja magát a szerző, és ezzel a kötetben csúcsteljesítménynek számító hitelességet sikerül elérnie.

Csak remélhetjük, hogy Potozky László prózája ez utóbbi irányban terebélyesedik tovább, megőrizve azt a biztos technikai színvonalat, amely már most is sajátja. Láthatóan ugyanis akkor tud kibontakozni kiváló megfigyeléseken és határozott írói hangján alapuló tehetsége, ha írásai tárgyául a valós, általa megélt emberi viszonyokat választja, és teszi minél többek számára átélhetővé.